

**Afdeling Nederland**

Keizersgracht 177

Postbus 1968

1000 BZ Amsterdam

T 020 626 44 36

F 020 624 08 89

E amnesty@amnesty.nlI www.amnesty.nl

Aan de leden van Commissie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Afschrift aan de leden van de Commissie Digitale Zaken

Datum
4 juni 2021

Onderwerp
Commissiedebat IVD 9 juni 2021

Geachte Commissieleden,

De bevoegdheden van en het toezicht op de inlichtingendiensten in Nederland zijn al jaren onderwerp van discussie. Aan deze discussie zijn onlangs de aanbevelingen van de Evaluatiecommissie 2020 en de recente uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) over bulk interceptie toegevoegd.¹ Het EHRM legt in deze zaken uit hoe het mensenrecht op eerbiediging van privéleven (artikel 8 EVRM) moet worden beschermd bij de inzet van surveillancemaatregelen. In het licht van deze recente publicaties en uitspraken stuurt Amnesty International u ter voorbereiding van het commissiedebat op 9 juni deze brief.

1. Toezicht

In de *Big Brother Watch* zaak van de grote kamer van het EHRM wordt uitgelegd dat bulkinterceptie door een onafhankelijk orgaan moet worden geautoriseerd. Een onafhankelijk orgaan staat los van de uitvoerende macht.² Het autoriserende orgaan moet, op het moment dat de omvang en het doel van de operatie zijn bepaald, de noodzakelijkheid en proportionaliteit van de bulkinterceptie-operatie kunnen onderzoeken en voorafgaand aan de operatie de autorisatie verlenen.³

In Nederland autoriseert de minister de inzet van bulk interceptiebevoegdheden. De minister onderdeel van de uitvoerende macht en daarom niet onafhankelijk. De Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) toetst vervolgens of de autorisatie van de minister rechtmatig was. De TIB-toets is formeel een afgeleide toets die niet rechtstreeks, maar indirect toeziet op de noodzakelijkheid en proportionaliteit van de inzet van de bevoegdheid. Het systeem van toezicht in Nederland lijkt daarom in strijd met bindende internationale mensenrechten. De TIB zou, in de lijn met de uitspraken van het EHRM, de direct autorisatieverlenende instantie moeten zijn, en niet, zoals nu, de toezichthouder op de uitvoerende macht die zichzelf autoriseert.

2. Mensenrechtenwaarborgen voor de verkrijging, verwerking en analyse van bulkgegevens/GDA+

Eén van de belangrijkste knelpunten in de Wiv2017 betreft het gebrek aan waarborgen voor de verzameling en verwerking van bulkdata via andere bevoegdheden dan de OOG-interceptie.

¹ EHRM 25 mei 2021, nrs. 51870/13, 62322/14 en 24960/15 (*Big Brother Watch and others v. the United Kingdom*). Zie ook EHRM 25 mei 2021, nr. 35252/08 (*Centrum för Rättvisa v. Sweden*).

² EHRM 25 mei 2021, nrs. 51870/13, 62322/14 en 24960/15 (*Big Brother Watch and others v. the United Kingdom*), para. 351.

³ EHRM 25 mei 2021, nrs. 51870/13, 62322/14 en 24960/15 (*Big Brother Watch and others v. the United Kingdom*), para. 350-352.

De CTIVD en de TIB stellen in hun rapportages dat ook met andere bevoegdheden, zoals bulkhacks, toegang via een informant en verkrijging uit een datalek, bulkgegevenssets worden verkregen.⁴ De Evaluatiecommissie beveelt aan om een regime voor de verdere verwerking van bulkdata in te voeren.⁵ Amnesty International moedigt dit uniforme regime aan, mits een hoog beschermingsniveau in de wet wordt geboden en er effectief toezicht plaatsvindt op de verdere verwerking.

3. Verstrekking bulk gegevens informanten

De Evaluatiecommissie raadt aan om ook bulkverzameling bij informanten aan een voorafgaand autorisatieproces te onderwerpen. Amnesty International moedigt ook deze aanbeveling aan. De voorgestelde aanpassing biedt echter niet altijd een afdoende beschermingsniveau. Omdat de bulkvergaring via informanten plaats vindt onder een algemene bevoegdheid (artikel 39) vindt er hier geen toetsing door de TIB plaats. Die toetsing is soms wel noodzakelijk om aan internationale mensenrechtenverplichtingen te voldoen. Dit is voornamelijk het geval wanneer de verstrekte bulkgegevens door de informant informatie over communicatie en metadata bevatten.⁶

4. Uitwisseling buitenlandse diensten

Als laatste punt wil Amnesty opmerken dat de Evaluatiecommissie een te smal criterium voor de mensenrechtenverplichting van de Nederlandse staat formuleert in haar aanbeveling over de uitwisseling van gegevens met buitenlandse diensten. De evaluatiecommissie stelt voor dat “er geen gegevens worden gedeeld als er een reëel risico bestaat dat gebruik door de ontvangende dienst een flagrante schending oplevert van het internationaal recht, en in het bijzonder van de mensenrechten en internationaal humanitair recht.”⁷ Onder het internationaal recht heeft de Nederlandse staat de verplichting om geen gegevens te delen als er een reëel risico bestaat dat gebruik door de ontvangende dienst een schending oplevert van de mensenrechten. Het criterium “flagrant” is geen valide beperking op internationale mensenrechtenverplichtingen waartoe Nederland zich heeft gecommitteerd.

Amnesty hoopt dat u de minister over bovenstaande punten van zorg wil bevragen in uw inbreng.

Voor vragen en een verdere toelichting zijn we uiteraard graag bereikbaar.

Hoogachtend,

Maaïke Zeeuw
Senior Medewerker Politieke Zaken
Amnesty International

⁴ CTIVD en TIB, ‘Rechtseenheid geautomatiseerde data-analyse ex. artikel 50 Wiv2017’ 23 november 2018, p. 5-6; CTIVD, jaarverslag 2018, 9 april 2019. De TIB benadrukt dit punt ook in haar jaarverslag 2018-2019, p. 12-13, met betrekking tot bulkhacks: ‘In beide gevallen kunnen op grootschalige wijze gegevens worden verkregen, bijvoorbeeld van dienstverleners die worden aangemerkt als ‘non-target’, waaronder informatie die voor het overgrote deel betrekking heeft op personen die niet in de aandacht van de diensten staan. (...) De TIB ziet voor dit verschil (interceptie via de kabel of via de ether versus interceptie via een hack) in waarborgen hoe met de gegevens van deze personen wordt omgegaan, zoals dat thans geldt, geen grond.’

⁵ Evaluatiecommissie Wiv 2017, ‘Evaluatie 2020 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017’, p. 154, Aanbeveling nr. 5-7.

⁶ EHRM 25 mei 2021, nrs. 51870/13, 62322/14 en 24960/15 (*Big Brother Watch and others v. the United Kingdom*), para. 353-356.

⁷ Evaluatiecommissie Wiv 2017, ‘Evaluatie 2020 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017’, p. 157, Aanbeveling nr. 32a.